

RECENZJE I OMÓWIENIA | REVIEWS

Ingetraut Dahlberg: *Wissensorganisation. Entwicklung, Aufgabe, Anwendung, Zukunft*. Hrsg. von der Deutschen Sektion der Internationalen Gesellschaft für Wissensorganisation e.V. (ISKO). Würzburg: Ergon Verlag 2014, ss. 175. ISBN 978–3–95650–065–7

Organizacja wiedzy to stosunkowo nowa dziedzina badawcza „[...] obejmująca rozległy obszar zagadnień związanych z porządkowaniem informacji o wyodrębnionych obiektach rzeczywistości oraz zapewnieniem jej skutecznego wyszukiwania. Za jej cel zaś podaje się doskonalenie systemów, metod i procedur porządkowania zasobów informacji we wszystkich dziedzinach”¹. Właśnie z tej dziedziny pod koniec 2014 r. w renomowanym niemieckim wydawnictwie Ergon Verlag ukazała się nowa publikacja – kolejna monografia prawie już 90-letniej dr Ingetraut Dahlberg, niemieckiej badaczki i specjalistki w zakresie organizacji wiedzy i systemów klasyfikacji.

Ingetraut Dahlberg urodziła się 20 lutego 1927 r. w Kolonii. Studiowała filozofię, historię, filologię angielską, teologię i biologię na uniwersytetach we Frankfurcie nad Menem, Würzburgu i Düsseldorfie. W 1973 r. obroniła doktorat poświęcony klasyfikacjom uniwersalnym, który drukiem ukazał się w następnym roku w formie książki *Grundlagen universaler Wissensordnung*. I. Dahlberg jest założycielką Międzynarodowego Stowarzyszenia Organizacji Wiedzy (International Society for Knowledge Organization, ISKO), powstałego w 1989 r., oraz czasopisma *Knowledge Organization*, poświęconego teorii pojęć, klasyfikacji, indeksowaniu i reprezentacji wiedzy.

Omawiana książka została zredagowana przez Deutschen Sektion der Internationalen Gesellschaft für Wissensorganisation (Niemiecka Sekcja ISKO) i ukazała się w serii „Textbooks for Knowledge Organization” jako pozycja 3. Dwie wcześniejsze publikacje, które ukazały się w tej serii to Roberta Fugmanna *Subject Analysis and Indexing. Theoretical Foundation and Practical Advice* (Würzburg, 1993) oraz Hemalaty Iyer *Classificatory Structures. Concepts, Relations and Representation* (Würzburg 1995, wyd. 2 w 2012). Książka I. Dahlberg jest przeznaczona dla studentów, pracowników nauki, bibliotekarzy, indeksatorów oraz osób zajmujących się klasyfikacjami.

Przedmowę do książki napisał wysokiej klasy specjalista organizacji wiedzy – prof. Robert Fugmann. W krótkiej przedmowie trafnie podkreślił, że I. Dahlberg należy do wybitnych postaci nauki o informacji i odegrała w rozwoju organizacji wiedzy znaczącą rolę nie tylko w Niemczech, ale i na świecie. Jest współzałożycielką Niemieckiego Towarzystwa Klasyfikacji (Deutsche Gesellschaft für Klassifikation, DGK), z którego wyszła następnie inicjatywa powołania do życia ISKO. I. Dahlberg, pomimo swojego wieku, jest nadal aktywnym badaczem organizacji wiedzy.

We Wstępie do książki autorka stwierdza, że impulsem do napisania jej nowej publikacji stała się jubileuszowa, zorganizowana w 25-lecie powstania stowarzyszenia, XIII Międzynarodowa Konferencja ISKO. Odbędzie się ona w Krakowie w dniach 19–22 maja 2014 r. i była poświęcona historii oraz wizji rozwoju organizacji wiedzy w XXI w.² Wtedy to narodził się pomysł przedstawienia historii, rozwoju i obecnego stanu tej dziedziny badawczej, a zarys książki, dzięki współpracy z Robertem Fugmannem oraz Peterem

¹ B. Sosińska-Kalata: *Modele organizacji wiedzy w systemach wyszukiwania informacji o dokumentach*. Warszawa: Wydaw. SBP 1999, s. 11.

² Materiały z tej konferencji wydane zostały przez Ergon Verlag: *Knowledge Organization in the 21st Century: Between Historical Patterns and Future Prospects*. Ed. W. Babik. Würzburg 2014, pp. 596 (75 papers). Sprawozdanie z konferencji ukazało się w *Zagadnieniach Informacji Naukowej – Studiach Informacyjnych* 2014, 52(1), 160–165.

Ohlym, był już gotowy cztery tygodnie po zakończeniu konferencji. Do ostatecznego kształtu tej publikacji przyczynili się również: Aida Slavic z Londynu, Boyd Rayward z USA, Vanda Broughton z Londynu, Mohinder Satija z Indii oraz Eduard Sukiasyan z Rosji a także D. Klaus-Dirk Schmitz z Fachschule w Kolonii.

Monografia Dahlberg dotyczy fundamentalnych kwestii organizacji wiedzy jako dyscypliny naukowej³. Na strukturę książki składa się siedem rozdziałów. Ich zawartość zostanie przedstawiona w dalszej części recenzji-omówienia.

Rozdział pierwszy został poświęcony omówieniu genezy i rozwoju organizacji wiedzy. Rozdziały drugi i trzeci zawierają omówienie aktualnych i przyszłych zadań organizacji wiedzy. Rozdział czwarty stanowi prezentację na wybranych przykładach metodyki budowy systemów organizacji wiedzy (Knowledge Organization Systems – KOS), w szczególności stworzonej przez autorkę Information Coding Classification (ICC). Rozdział piąty prezentuje te systemy organizacji wiedzy, które formalnie nie są klasyfikacjami, chociaż również wykorzystują struktury klasyfikacyjne do organizacji leksyki (tj. tezaury). Rozdział szósty zawiera przykłady wykorzystania zasad organizacji wiedzy w encyklopediach, bibliotekach, archiwach, ośrodkach informacji, a także w Semantycznym Webie. W rozdziale siódmym autorka podaje dezyderaty dotyczące przyszłego rozwoju organizacji wiedzy. Szczególnie ważnym polem jest Internet, w którym można wykorzystać stworzoną przez Dahlberg klasyfikację ICC.

Przyszłość organizacji wiedzy I. Dahlberg widzi w realizacji następujących, dziesięciu działań, nazwanych dezyderatami na rzecz rozwoju tej dziedziny badań, które przedstawiła na XII Konferencji ISKO w Bonn w 2009 r.:

- (1) Dalszy rozwój naukowych (teoretycznych i metodologicznych) podstaw organizacji wiedzy.
- (2) Kontynuacja prac nad Bibliografią Klasyfikacji i Indeksowania (International Classification and Indexing Bibliography – ICIB).
- (3) Kształcenie i edukacja w zakresie organizacji wiedzy.
- (4) Rozwój International Society for Knowledge Organization (ISKO).
- (5) Tworzenie nowych narzędzi organizacji wiedzy.
- (6) Tworzenie na uczelniach instytutów organizacji wiedzy.
- (7) Promocja tej dziedziny i produktów organizacji wiedzy.
- (8) Globalizacja działalności ISKO.
- (9) Rozwój działalności wydawniczej poświęconej organizacji wiedzy.
- (10) Rozwój krajowej i zagranicznej współpracy w tej dziedzinie (s. 132).

Wymienione dezyderaty zostały opublikowane w czasopiśmie *Knowledge Organization* w 2011 r. (38 (1), 68–74).

W dołączonym do omawianej książki „Dodatku” znalazły się bibliografia załącznikowa, spis 20 tabel, schemat relatorów Jeana Perraulta oraz wykazy: wydanych materiałów konferencyjnych ISKO, a także krajowych konferencji ISKO w Niemczech. Opracowaniu towarzyszy posłowie napisane przez prezydenta ISKO w latach 2010–2014 – dr. Hansa Petera Ohly’ego, w którym zwrócił on szczególną uwagę na fakt, że opublikowana ostatnio książka I. Dahlberg stanowi udane rozwinięcie jej tez zawartych w dysertacji doktorskiej, napisanej pod kierunkiem prof. Alvina Diemera i obronionej w Düsseldorfie; tezy te są zbieżne z formalną analizą systemów klasyfikacyjnych przeprowadzoną przez Rudolfa Wille. Plonem rozwijanych przez lata koncepcji organizacji wiedzy I. Dahlberg stał się autorski system klasyfikacyjny o nazwie Information Coding Classification, którego pierwsza wersja została opublikowana w 1982 r.

Omawiana książka została zaopatrzona w bardzo dobrze opracowany i bardzo przydatny indeks osobowy oraz rzeczowy.

W nowej książce I. Dahlberg, jak w soczewce, skupione zostały główne tezy koncepcji autorki, dotyczące organizacji wiedzy. Organizacja wiedzy w rozumieniu I. Dahlberg opiera się na poglądach

³ W ostatnich latach ukazało się kilka podręczników organizacji wiedzy. Należą do nich m.in.: M.M.K. Hlava: *The Textbook: History, Theories, and Concepts of Knowledge Organization*. San Rafael CA: Morgan & Claypool 2014; R. Smiraglia: *The Elements of Knowledge Organization*. Cham: Springer 2014.

wąskiej niemieckiej grupy badawczej klasyfikacji, wywodzącej się z Deutsche Gesellschaft für Klassifikation, skupionej w latach 70. wokół I. Dahlberg i nawiązującej do opublikowanych przez Henry'ego Bliss'a dwóch książek, w których jako pierwszy użył on określenia „organizacja wiedzy” (*organization of knowledge*) w znaczeniu aktywności organizowania ludzkiej wiedzy i jej systematycznego porządkowania w bibliotekach od czasów starożytnych⁴.

Dahlberg wskazuje zasadnicze zagadnienia, które jej zdaniem konstytuują organizację wiedzy. Są to: teoretyczne podstawy organizacji wiedzy, historia organizacji wiedzy, typologia systemów organizacji wiedzy. Szkoda, że autorka bardzo obszernie przedstawia przede wszystkim własną koncepcję organizacji wiedzy, o innych koncepcjach tylko wspominając.

Dahlberg oparła swoją koncepcję organizacji wiedzy przede wszystkim na teorii klasyfikacji uniwersalnych, co może razić niektórych czytelników tej książki. Tylko czasami sygnalizuje inne sposoby rozumienia opisu, reprezentacji i organizacji wiedzy. W nauce o informacji przyjęło się utożsamiać organizację wiedzy z organizacją informacji, uważając organizację wiedzy za jedną z subdyscyplin nauki o informacji (obok teorii wyszukiwania informacji, zarządzania informacją, zachowań informacyjnych, architektury informacji czy ekologii informacji). Dahlberg traktuje organizację wiedzy jako multi-, inter- i transdyscyplinarne pole badawcze wywodzące się z naukoznawstwa, lecz jeszcze nie w pełni ustabilizowane jako dyscyplina naukowa.

Omawiana publikacja zawiera też opis procesu instytucjonalizacji organizacji wiedzy jako dyscypliny naukowej i jej wpływu na powstanie i rozwój stworzonej przez autorkę Information Coding Classification. Swoją koncepcję organizacji wiedzy, podobnie jak ICC, Dahlberg opiera na ontologii utożsamianej z podejściem modernistycznym. Uważa, że większość uniwersalnych systemów monohierarchicznych oraz dziedzinowych bazuje na ontologii XIX w. Sama stworzyła ICC jako alternatywny uniwersalny system klasyfikacji, w którym wykorzystала podejście fasetowe do organizacji pojęć z poszczególnych dziedzin wiedzy. Struktura ICC oparta jest na podziale wiedzy według dziewięciu klas głównych i dziewięciu faset. Podział klas głównych oparty jest na kryterium ontologicznym, rozumianym jako rozróżnienie sposobów istnienia. Wyróżnione klasy to: Forma i struktura. Energia i materia. Przestrzeń. Życie. Człowiek. Społeczeństwo. Ekonomia i technologia. Nauka i informacja. Kultura.

Zdaniem I. Dahlberg te dziewięć klas odwzorowuje poziomy integracji bytów, podczas gdy dziewięć faset odpowiada ich szczegółowym aspektom (1–3), charakterystycznym sposobom manifestacji bytów (4–6) i otoczeniu poszczególnych dziedzin wiedzy (7–9). Fasety te to: (1) Teorie i zasady. (2) Obiekty i elementy. (3) Działalność i proces. (4) Właściwości. (5) Osoby. (6) Instytucje. (7) Technologia i produkcja. (8) Zastosowania. (9) Rozpowszechnianie.

Współcześnie, obok koncepcji I. Dahlberg proponowane są również inne koncepcje i podejścia do organizacji wiedzy (m.in. epistemologiczna koncepcja Richarda Smiragli czy koncepcja Birgera Hjörlanda). Najwyższa pora, aby je zintegrować, co z pewnością byłoby z pożytkiem dla całości organizacji wiedzy. Trzeba też uwzględnić fakt, że w ciągu 25 lat od powstania ISKO nastąpiła ewolucja samego pojęcia „organizacja wiedzy”.

Mam nadzieję, że nowa publikacja I. Dahlberg, dzięki klarownej eksplikacji poszczególnych elementów teoretycznych koncepcji autorki, będzie stanowić punkt wyjścia i wydatnie przyczyni się do integracji istniejących koncepcji w tej dziedzinie, co z pewnością wyjdzie na dobre zarówno organizacji wiedzy, jak i nauce o informacji. Organizacja wiedzy stanowi bowiem nie tylko pomost pomiędzy różnymi polami badań naukowych, lecz także – zdaniem Dahlberg – ma ambicje stania się samodzielną dyscypliną naukową z własną metodologią.

Wiesław Babik

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Jagielloński

Nadesłano: 27 listopada 2015.

⁴ Są to publikacje H.E. Bliss'a: *The organization of knowledge and the system of the science* (1929) oraz *The organization of knowledge in libraries* (1933).